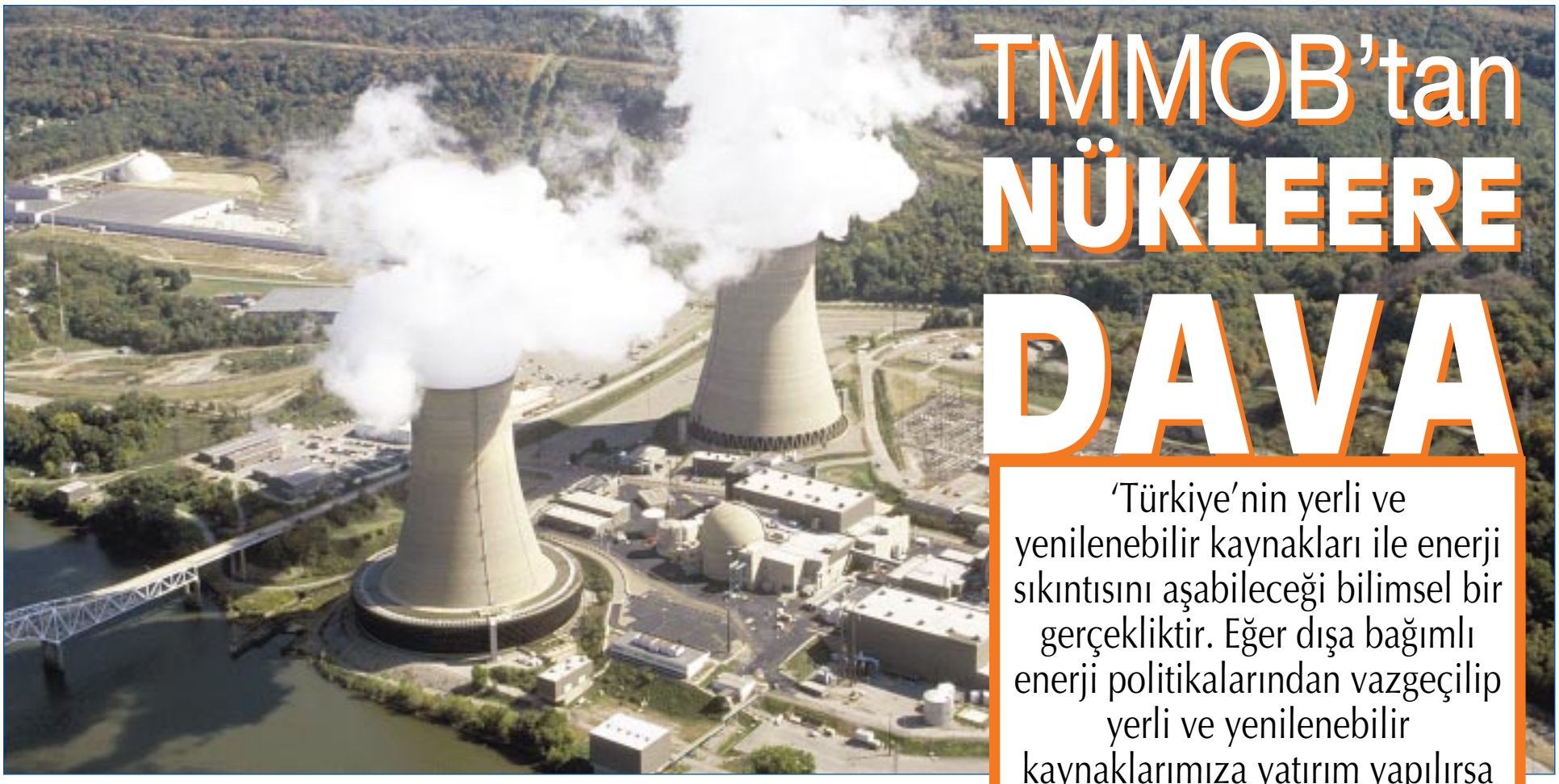

TMMOB'tan NÜKLEERE DAVA

'Türkiye'nin yerli ve yenilenebilir kaynakları ile enerji sıkıntısını aşabileceği bilimsel bir gerçekliktir. Eğer dışa bağımlı enerji politikalarından vazgeçilip yerli ve yenilenebilir kaynaklarımıza yatırım yapılırsa enerji ihtiyacının giderileceği bilim adamlarınca kabul edilmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin nükleer santrallara ihtiyacı yoktur.'

Burcu CEYHAN
TMMOB Basın Danışmanı

Nükleer santral kurulumuna ilişkin yasa TBMM'de görüşülürken de **"ülke gerçeklerine aykırı"** olduğu gerekçesiyle muhalefet eden Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), bu yasaya dayanılarak çıkarılan **"Nükleer Güç Santrallarının Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun Kapsamında Yapılacak Yarışma ve Sözleşmeye İlişkin Usul ve Esaslar ile Teşvikler Hakkında Yönetmeliğin"** yürütmesinin durdurulmasını ve iptalini istedi. Bu yönetmeliğin dayanağını oluşturan 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallarının Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun'un Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi de istendi.

Resmi Gazete'de 19 Mart 2008 tarihinde yayımlanan dava konusu yönetmelikte, **"nükleer güç santralları için yarışmaya katılacaklarda aranacak şartlar, şirket seçimi, yer tahsisi, lisans bedeli, altyapıya yönelik teşvikler, seçim süreci, yakıt temini, üretim kapasitesi, alınacak enerji miktarı, süresi, enerji birim fiyatının belirlenmesi ile yapılacak yarışma ve sözleşmeye ilişkin usul ve esaslar"** hakkında düzenlemelere yer veriliyor.

Dava dilekçesinde, yönetmeliğin ve 5710 sayılı Yasa'nın Anayasaya, hukukun genel ilkelerine, uluslararası hukuka ve kamu yararına aykırı düzenlemeler içerdiği belirtilirken, 5710 sayılı yasaya dair bilim çevrelerince yapılan değerlendirmelere ve raporlara atıfta bulunuluyor. İşleyişi, özellikleri, farklı teknolojilerin kullanımı noktasında çeşitlilikler gösteren nükleer santrallara ilişkin düzenlemelerin güvenlik tedbirleri, atık sorunu ve kaza riski gibi nedenlerle çok ciddi çalışma gerektirdiği vurgulanan dilekçede, gerek yasanın hazırlanışı aşamasında gerekse yasa yayımlandıktan sonra konunun uzmanlarının, **"pek çok eksikliği ve hatayı barındırması nedeniyle yasayı reddettiğine ve bilimsel raporlarla nedenlerini ortaya koyduklarına"** dikkat çekiliyor.

Yönetmeliğin bütün olarak iptali istendi

Dilekçede dava konusu yönetmeliğin yasanın **"Santral Kurulacak Şirketin Belirlenmesi"** başlıklı maddesine dayandığı anımsatılırken, yönetmelik yoluyla Bakanlar Kurulu'na bırakılan yetkinin **"asli bir düzenleme"** özelliği taşıdığı ve yasamaya ait bir yetki olduğunun altı çiziliyor. Anayasaya göre yasama yetkisinin yürütmeye devredilemeyeceğinin belirtildiği dilekçede, yasanın da Anayasaya aykırılık gerekçeleri ayrıntılı olarak anlatılıyor. Anayasaya aykırı bir maddeye dayanılarak çıkarılan yönetmeliğin bir bütün olarak iptali isteniyor. Yönetmeliğin içerikten yoksun olduğu ve kendisine bırakılan alanları da düzenlemekten uzak olduğu savunulan dilekçede, yönetmeliğe ilişkin olarak özetle şu saptamalara yer veriliyor:

- Yasada yer almamasına rağmen yönetmelikte idari yardımlar kapsamında Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporuna ilişkin olarak şirkete verilecek yardım düzenlemesi öngörülmüştür. Yasada düzenlenmeyen bir husus yönetmelikle düzenlenmiş olduğu için hukuka aykırıdır.

- Yasaya göre nükleer santral yarışmasına katılacaklarda aranacak şartların yönetmelikle düzenlenmesi gerekirken, yönetmelikte bir şarta yer verilip diğer şartlar şartnameye bırakılmıştır. Düzenleme, şartların yönetmelikle belirleneceğine ilişkin kanun hükmünü ihlal ettiği ve yetersiz düzenlediği için iptal edilmelidir.

- Yönetmelikte, şirketin eksik üretim yapması durumundaki cezai düzenleme ve fazla üretim durumunda hangi koşullarda alım yapılacağının yönetmelikle şartname ve sözleşmeye bırakılmaktadır. Yönetmelikle düzenlenmesi gereken yaptırımlara ilişkin usul ve esasların şartnameye bırakılmış olması nedeni ile maddenin iptali gerekmektedir.

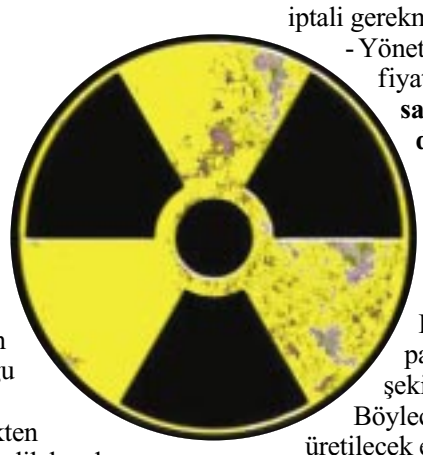

- Yönetmelikle birim satış fiyatları, **"yatırım bedeli, sabit işletme bedeli, değişken işletme bedeli ve yakıt bedeli"** olmak üzere 4 ayrı bileşen ve Ulusal Radyoaktif Atık Hesabı (URAH) ve İşletmeden Çıkarma Hesabı (İÇH) katkı paylarından oluşacak şekilde tanımlanmıştır. Böylece nükleer santrallarda üretilecek elektriğin birim satış fiyatının belirlenmesinde tüketiciye yansıtılacak maliyet kalemlerine URAH ve İÇH katkı payları da eklenerek, son kullanıcıya yansıtılmak istenmektedir. Düzenleme kamu yararına aykırıdır.

Kanunda olmayan muafiyet yönetmelikte

- Yönetmelikle yarışma Kamu İhale Kanunu'ndan muaf tutulmak istenmiştir. Bu düzenleme, Kamu İhale Kanunu'na, Nükleer Güç Santrallarının Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun'a ve hukukun genel ilkelerine aykırıdır. Kanunla getirilmeyen bir istisnanın yönetmelikle düzenlenmesi hukuka aykırıdır.

- Yönetmeliğin **"uygun teklifin belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar"** düzenlemesi yasanın tekrarından öteye geçmemektedir. Yasa tarafından belirlenmesi gereken konu yönetmeliğe ve Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) ölçütlerine bırakılmış, ancak yönetmelikte de **"en uygun teklif"** kavramı ile muğlak, objektiflikten uzak, keyfi uygulamalara neden olabilecek bir kavram kullanılmıştır. Bu kadar hassas bir konuda yapılan düzenlemelerin somut, belirli, açık ve ayrıntılı olması kamu yararınadır. Buna uygun olmayan maddenin iptali gerekir.

- Lisans bedeline ilişkin madde ile yönetmelikle belirlenmesi gereken konu Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ve TAEK'e bırakılmaktadır. İdare kendi görev ve yetkisini başkaca bir kuruma yönetmelik maddesi ile devretmektedir ki, bu durum hukuka aykırıdır. Ayrıca EPDK'nin bağlı olduğu mevzuat içerisinde nükleer santral yapımı ve işletilmesine yönelik herhangi bir düzenleme bulunmadığı koşullarda bu şirketlere hangi kriterlere göre lisans verileceği belirli değildir. Lisanslandırma, ilgili madde ile belirsizliğe terk edilmiştir ki, bu durum açıkça hukuka aykırıdır.

- Yasada yakıt teminine ilişkin düzenlemeler Anayasa'ya aykırı olarak yönetmeliğe bırakılırken, yönetmelikte de yakıt temini, sorumluluk, yaptırım, yakıt denetimi gibi hususların hiçbirisinin düzenlenmediği görülmektedir.

- Santralın sökülmesi konusu, yasada düzenlenmeyerek yönetmeliğe

bırakılmış, yönetmelikte de hiçbir koşul getirilmeden, hiçbir kriter belirlenmeden sorumluluk şirkete aittir denilerek geçiştirilmiştir. Kuruluşu problemli olan nükleer santralların sökümü çok daha problemlidir. Bir santralın sökümü yıllar almaktadır. Dünya ortalaması olarak bir santralın söküm maliyeti en az 3 milyar dolardır. Ayrıca söküm esnasında ortaya çıkacak çevresel problemler, sızıntı vb. sorunlar ise çok ciddidir. Nükleer santralların kurulmasından daha maliyetli ve riskli olan bu sürece dair düzenleme getirilmemesi kamu yararına aykırıdır.

Anayasaya aykırılık gerekçeleri

Dilekçede, 5710 sayılı nükleer santral kurulumuna ilişkin yasanın Anayasaya aykırılığı iddiasının gerekçeleri de özetle şöyle sıralanıyor:

Nükleer santrala ihtiyaç yok: Sosyal hukuk devleti ilkesi gereği, doğanın bir parçası olan insanın geleceği için yapılan düzenlemeler; insanın doğal yaşam alanının gelişimi, bakımı ve korunmasını sağlayacak kuralları içermeli ve bu düzenlemeler temel olarak sürdürebilirlik ilkesi çerçevesinde yapılmalıdır. Türkiye'nin yerli ve yenilenebilir kaynakları ile enerji sıkıntısını aşabileceği bilimsel bir gerçekliktir. Eğer dışa bağımlı enerji politikalarından vazgeçilip yerli ve yenilenebilir kaynaklarımıza yatırım yapılırsa enerji ihtiyacının giderileceği bilim adamlarınca kabul edilmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin nükleer santrallara ihtiyacı yoktur.

Kamu yararı yok: Nükleer santralların işletilmesi, sökülmesi ve atıklarının ortadan kaldırılması gibi tüm süreçlerde ortaya çıkan riskler; doğayı, insan sağlığını ve yaşamını ciddi boyutlarda tehdit ederken, nükleer santralların kurulması hakkında kanunun çıkarılması ve bu santralların kurulmasında kamu yararı bulunmamaktadır. Yasanın amaç maddesi, Anayasanın Cumhuriyetin nitelikleri ile Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü düzenleyen maddelerine aykırıdır.

Şirket tanımı belirsiz: Yasadaki şirket tanımı, hukukun tanımladığı açıklık ve belirlilikten uzaktır. Bu tanım, hem Anayasaya hem de yasada yer verilen hükümlere aykırıdır. Tanımlamada, **"nükleer santral kurmak, nükleer kökenli enerji üretmek ve nükleer kökenli elektrik enerjisi satmak"** aynı şirketin vazgeçilmez üç unsuru olarak belirtilmektedir. Oysaki bu koşullar, kanunun diğer maddeleri ile çelişmektedir. Yasanın diğer maddelerindeki şirket tanımında tüm bu koşullar birlikte aranmamaktadır. Ayrıca tanımdan ve yasanın diğer maddelerinden özel hukuk hükümlerine tabi, serbest piyasa kanunları çerçevesinde başvuru yapanlar anlaşılmaktadır. Böylesi önemli ve hassas bir işletmenin, tanımlandığı üzere **"şirket"**e yani sadece kar amacı güden serbest piyasa hükümlerine tabii bir yapıya bırakılmasında da kamu yararı bulunmamaktadır.

Yasama yetkisi devredilemez: Yasanın **"Santral Kuracak Şirketlerin Belirlenmesi"** başlığını taşıyan maddesinin hiçbir fıkrasında somut, bilimsel kriterler getirilmemektedir. Kanun koyucu tüm kriterleri, TAEK'in sonradan yayımlayacağı ölçütlere, Bakanlık tarafından yayınlanacak yönetmelik ve şartnameye bırakmıştır. Oysa kanunun hazırlanış amacı bu ölçütleri belirlemektir. **"En uygun santral teklifini verene"** şeklinde soyut, objektiflikten uzak ifadeler içermektedir. Yasamanın nükleer santrallar konusunda yönetmeliğe ve TAEK'e bıraktığı düzenlemeler asli nitelikte düzenlemeler olup, bu yetki sadece yasamaya aittir ve devredilemez. Düzenleme, Anayasanın yasama yetkisi ve egemenlik başlıklı maddelerine aykırıdır.

Şirket seçimi sübjektif: Yine aynı maddede nükleer santralı kuracak ve işletecek şirketin seçilmesi süreci **"yarışma"** olarak adlandırılmaktadır. İlgili düzenleme sübjektif ve belirlilikten uzaktır. Konu ayrıntıları yönetmeliğe bırakılmıştır.

Yasaya belirsizlik hakim: Yasada **"TETAŞ ile sözleşme yapmayı talep etmeyen şirketler"** ifadesi geçmektedir. Bu ifade ile ne kastedildiği açık olmadığı gibi, nasıl bir yasal süreç yaşanacağı da belirli değildir. TETAŞ ile sözleşme yapılmayacak ise kurulan santraldan elde edilecek enerjinin ülkemizde kalıp kalmayacağı konusu belirsizleşmektedir. İlgi madde kamu kaynakları kullanılarak ve tüm risk alınarak böylesi bir sonucun doğmasını engelleyecek belirliliği ve açıklığı taşımak zorundadır.

Yasada **"radyoaktiviteden arındırma, sökülen parçaların geçici depolanması, son depolama"** gibi söküm sonrası faaliyetlerden kimin sorumlu olduğu belirli değildir. Aynı belirsizlik henüz oluşmamış olan URAH ve İÇH'yi kimlerin oluşturacağı konusunda da mevcuttur. Ayrıca nükleer santralın gerek inşası, gerekse nükleer parçaları açısından kalite temini ve kontrolü ise hiç düzenlenmemiştir.

Şirketlerin bu yasa ve diğer mevzuatın gerektirdiği her türlü izin, ruhsat ve lisansı almakla yükümlü olduğu belirtilmektedir. Yasada, sürekli olarak şirketlere verilecek teşviklerden bahsedilmekte, ancak şirketlerin uyması gereken kurallara hiç değinilmemekte, kurumların yetki ve sorumlulukları belirsizliğe terk edilmektedir.

Özelleştirme itirazı: Nükleer santral kurulumuna ilişkin olarak özel sektörün kamu şirketiyle ortaklığına yönelik düzenlemenin yer aldığı **"Kamu iştiraki ve yatırımı"** başlıklı madde, Anayasanın **"Devletleştirme ve Özelleştirme" başlıklı 47. maddesine ve "Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetimi"** başlıklı 165. maddesine aykırıdır. Yasanın ilk halinde 10. Cumhurbaşkanı **Ahmet Necdet Sezer** tarafından veto edilen maddelerinden birisi de ilgili maddedir. Ancak veto gerekçeleri ve Anayasaya aykırılık durumu giderilmeden, madde içeriği ve yaklaşımı değiştirilmeden aynı biçimde tekrar çıkarılmıştır.

Yasa uluslararası sözleşmelere aykırı: Türkiye'nin taraf olduğu Nükleer Güvenlik Sözleşmesi ile ilgili taraf ülkelerin yükümlülükleri genel olarak Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu dokümanlarında belirtilen güvenlik prensiplerine dayanmaktadır. Bu yükümlülükler nükleer tesislerin tasarımı, inşası, işletilmesi, insan gücü ve finansal kaynaklar, güvenliğin değerlendirilmesi ve doğrulanması, kalite temini ve kontrolü ile yasal ve düzenleyici çerçeve konularını kapsamaktadır. Her akit taraf, bu sözleşme altındaki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm yasal, düzenleyici, idari ve diğer tedbirleri alacağını taahhüt etmiştir.

> 'Nükleer santralların işletilmesi, sökülmesi ve atıklarının ortadan kaldırılması gibi tüm süreçlerde ortaya çıkan riskler; doğayı, insan sağlığını ve yaşamını ciddi boyutlarda tehdit ederken, nükleer santralların kurulması hakkında kanunun çıkarılması ve bu santralların kurulmasında kamu yararı bulunmamaktadır. Yasanın amaç maddesi, Anayasanın Cumhuriyetin nitelikleri ile Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü düzenleyen maddelerine aykırıdır.'

Kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmesi gereken ancak dava konusu kanun ve yönetmelikte düzenlenmeyerek, kanunun yönetmeliğe, yönetmeliğin şartnameye, şartnamenin şirketle imzalanacak sözleşmeye bıraktığı hususlar da dahil olmak üzere, mevzuatımızın hiçbir maddesinde bu önemli konulara değinilmemiştir.

Nükleer santral kurulması ve işletilmesine yönelik çıkartılmış olan yasada hiçbir güvenlik önlemine yer verilmezken, Paris Sözleşmesi hükümleri uygulanacağının belirtmesinin hiçbir anlam ve önemi bulunmamaktadır. Bir kaza sonucunda üçüncü kişilerin zararlarının tazminine yönelik olarak, ülkemizin kendi iç hukukunda özel hükümlere yer verilmesi gerekirken, ülke vatandaşlarının ulaşması ve anlaması güç bir uluslararası sözleşmeye atıfta bulunulması, mevcut iktidarın nükleer duyarsızlığını sergilemektedir. ■

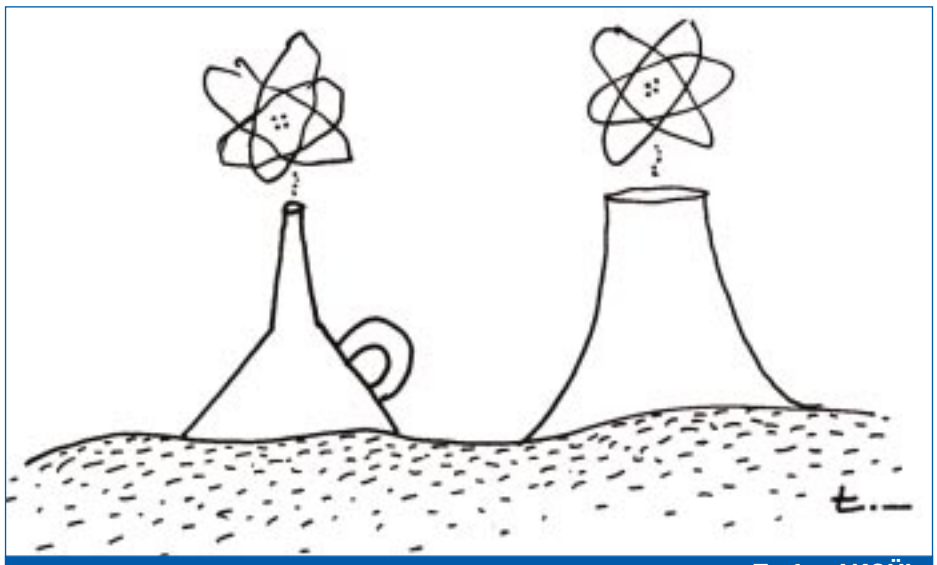

Tayfun AKGÜL